

K R O N İ K

Ereğli Kömür Havzasında İşçilerin Boş Zamanlarının Değerlendirilmesi Meselesi

Prof. Dr. Orhan Tuna

I. Giriş.

Bundan bir müddet evvel Zonguldak Maden İşçileri Sendikası'nın daveti üzerine İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Ordinaryüs Profesörlerinden Dr. Akif Şakir Şakar, İktisat Fakültesi Ordinaryüs Profesörlerinden Dr. H. Arndt ve keza İktisat Fakültesi Profesörlerinden Dr. Orhan Tuna'dan müteşekkil bir heyet Ereğli Kömür Havzasına giderek orada tetkikler yapmış, alâkalı sendika ve idare ile temaslarda bulunduktan sonra bilhassa sendikanın üzerinde durduğu «işçinin serbest zamanlarının değerlendirilmesi» ve «işçi sağlığına ait meseleler» hakkında iki rapor tanzim etmiştir. Bu raporlardan işçi sağlığına taallük eden, daha evvel Ord. Prof. Dr. Akif Şakir Şakar tarafından alâkalı sendikaya gönderilmiş olduğundan, bu raporda sırf serbest zamanların tanzimine ait meseleler ele alınarak, bu hususta bazı teklifler dermeyan edilmiştir.

II. Meselenin ehemmiyeti.

«Serbest zamanların tanzimi meselesi» eski sanayi memleketlerinde bilhassa sendikaların ötedenberi üzerinde durdukları bir problemdir. Hatta mesele zaman zaman Milletlerarası Çalışma Teşkilâtınca da ele alınmakta ve bazı negriyata mevzu teşkil etmektedir. Bu suretle Garp işçi sendikaları kendi azası lehine olmak üzere, onların serbest zamanlarını tanzim etmeğe çalışmakta, ağır ve yorucu geçen iş günü dışında kalan serbest zamanlar zarfında işçinin gerek meslekî gerek umumî bilgisini arttırmak, dolayısıyla işçilerin fikir seviyelerini yükseltmek, ruh iklimlerini canlandırmak ve neticede

prodüktivite üzerinde müessir olmak, yani fikir ve maneviyat yoluyla refahın artmasına tesir etmek istemektedirler. Bugün bu yoldaki çalışmalar eski ve tecrübeli sendika idarecilerinin belli başlı fonksiyonları haline gelmiş bulunmaktadır. Mamafih bu sahada sarf edilen gayretler, garbın eski sanayi memleketlerinde dahi zaman zaman alâkalıları ümitsizliğe düşürecek kadar semeresiz kalmakta, hususiyle İkinci Cihan Harbini takip eden devre zarfında çalışma hayatına katılan gençlerin bu kabil ciddî işlerden ziyade, havaî meşguliyetlere iltifat etmeleri ara sıra bazı endişelerin izahlarına yol açmaktadır. Hatta o kadar ki, sendika idarecileri bir kaç nesil boyunca şiddetli mücadelelere mal olmuş bulunan kısa iş müddetleri dışındaki boş zamanların barlarda, gece klüplerinde, spor meydanlarında israf edilmesine esef etmektedirler. Bundan dolayı çalışan gençliği Goethe, Schiller, Shakespeare, Lessing, Kant, Fourier, Louis Blanc gibi mütefekkirlerle temas ettirmek imkânları pek zorlaşmakta, çok zaman çalışan gençlik devlet adamı Stresemann'ı bir boksör, Wilhelm Marx'ı bir artist sanacak kadar gaflete düşmektedir. Çalışan gençliğin fikir seviyesinde bu sukût, devrimizde serbest zamanların tanzimi meselesini büsbütün ehemmiyetli bir hale getirmektedir.

Hatta bu çalışan gençlik arasında zaman zaman yapılan anketler, bunların siyaset, organizasyon, dünya görüşü gibi meselelerle alâkasızlığını olanca çıplaklığıyla meydana koymakta, genç işçilerin tamamen materyalist, ruhsuz ve fikirsiz bir şekilde yetiştikleri, bunların alâkalarının daha ziyade tiyatro, roman varyete, sinema yıldızları boksör ve futbolculara müteveccih olduğu, bir güzellik kraliçesinin en büyük mütefekirden daha çok ilgi topladığı, boş zamanların boks ve futbol seyrine, kumar ve piyangoya hasredildiği ve işçi ücret gelirlerinden muayyen bir kısmının yetiştirici ciddî kitaplar yerine, buz dolabı, çamaşır makinası, dürbün vesaire gibi maddelere tahsis olunduğu esefle müşahede edilmiştir. Mamafih sendikalar, azasının muayyen meselelerde fikir sahibi olmaları, memleketin ve dünyanın siyasî gidışıyla alâkalanmaları hususundaki gayretlerini muayyen plân ve programlar halinde tatbikte devam etmek suretiyle, harp sonrası devrine hâkim olan fikir keşmekeşliğini ortadan kaldırmak istemektedirler.

III. Memleketimizdeki durum.

Memleketimizde işçilerin boş zamanlarının kıymetlendirilmesi meselesi, ilk olarak Zonguldak Maden İşçileri Sendikası tarafından

ele alınmıştır. Bu, sendika için cidden takdire şayan bir hareket ve sendikacılık tarihine intikal edecek bir aksiyondur. Umumiyetle sendikacılığın, henüz taazzuv devresinde olduğu, çeşitli maddî ve manevî müşküllerle karşı karşıya bulunduğu, sendika idarecilerinin dahi halen kifayetsiz bir durumda olduğu bir memlekette son derece ehemmiyetli ve modern olan bir mesele üzerine parmak basmak ve problemi, tetkik ve mütalâalarını beyan için bir ilmfî heyetin gözleri önüne sermek çok ileri bir görüştür. Esasen mevzubahis mesele için Zonguldağa davet edildiğimiz zaman, bu nokta heyet azasının hiç birinin gözünden kaçmış değildir. Çünkü, yukarıda da işaret ettiğimiz gibi, İstanbuldakiler de dahil olmak üzere, hiç bir sendika bugüne kadar «serbest zamanların değerlendirilmesi» meselesine ne kongrelerinde, ne neşriyatında temas etmiş değildir.

Bu noktanın sebebi veya sebepleri üzerinde duracak değiliz. Ancak şu kadarını söyliyelim ki, serbest zamanların değerlendirilmesi meselesi memleketimizde sırf maden işçileriyle münasebeti olan bir problem değildir. Çünkü Ereğli Maden Havzasında olduğu gibi, dafa bir çok iş yerlerinde hatta bütün sınıf işletmelerde çalışan işçilerimizin fikir seviyeleri maalesef pek düşük, zihniyetleri oldukça iptidai, memleket ve dünya görüşleri mahduttur. Diğer taraftan sanayi ve ziraat sahalarında çalışan işçilerimizden pek çoğu halen menfi elastikiyet kaidesine uygun bir davranışa sahip bulunmaktadır. Gündelik işi bitince aletlerini bir tarafa bırakıp yorganına sarılarak bir hendğin kenarına uzanan inşaat işçisi tipi şehirlerimizde hala kesretle mevcuttur. Kaldı ki fabrika ve madenlerde çalışmakta bulunan iş güçlerinden bir çoğunu bugün dahi köylerden derlemek icap etmektedir. Fakat köylerde hayat şartları o derece geridir ki, «köylünün teknolojik bir cemiyetteki sanayi işçilerinin hususiyetlerini teşkil eden görüşe, ilerleme gayret ve hırsına, maharet ve sebata», meslekî şuura ve sınıf tesanüdüne sahip bir fabrika işçisi haline getirilmesi pek kolay olmamaktadır. Bundan dolayı Türkiyede ziraat hayatının geliştirilmesi, modernleştirilmesi ve köylerdeki hayat seviyesinin yükseltilmesi sadece müstakar ve muvazeneli bir iktisadî hayata ulaşmak için değil, fakat aynı zamanda sanayi merkezlerinde kâfi miktarda istikrarlı ve randımanlı bir işçi zümresinin teşekkülü için de zarurî görülmektedir.

Hülâsa tarihî şartlarımızın, memleketin son bir kaç asrından beri devamlı olarak inhitat atmosferi içinde bulunması umumî marif seviyesi bakımından telâfisi pek güç zararlara yol açmış, doludurulması uzun zamana mütevakkıf boşluklar husule getirmiştir.

1923 den bugüne kadar muhtelif Cumhuriyet Hükümetlerinin sistemli ve plânlı, devamlı ve sabırlı gayretleri dahi bu boşlukların tamamen doldurulmasına asla kifayet etmemiş, okuyup yazma bilmiyenlerin nisbetini azaltmak uğrunda sarf edilen gayretlerle harf inkılâbı esaslı semereler vermemiştir. Halbuki bir memleketin teknolojik çağa intibakı, sanayileşmesi, maddî vasıtalar ve teçhizattan ziyade iş yerlerinde çalışacak iş güçlerinin umumî ve meslekî maarif seviyeleriyle çok yakından alâkalıdır. İkinci Cihan Harbi zarfında baştan başa yänmiş ve yıkılmış bulunan Almanyanm, 1948 den bu yana şayanı hayret bir şekilde kalkınmasında ve Alman mucizesinin yaradılmasında belli başlı rol oynıyan unsur maddî vasıtalar değil, fakat bu memlekette uzun seneler zarfında büyük bir ihtimamla yetiştirilmiş kalifiye işçi sınıfı olmuştur. Binaenaleyh her türlü vasıtaya baş vurup sanayi işçimizin umumî ve meslekî irfan seviyesini arttırmadıkça, bütün sanayi işçisini esaslı bir talim ve terbiyeye tâbi tutmadıkça büyük fedakârlık ve mahrumiyetlere mal olan millî sanayimizi prodüktif bir hale sokmak mümkün olamaz.

IV. Zonguldaktaki vaziyet.

İşte bu mülâhazalardır ki, Zonguldak Maden İşçileri Sendikasının böyle bir meselenin üzerinde durmuş olmasını ilmi heyetin takdir ve hayranlıkla karşılanmasına yol açmıştır. Diğer birçok sanayi ve maadin işletmelerinde olduğu gibi, Zonguldakta da istihsal faaliyetleriyle meşgul işçimizin umumî ve meslekî talim ve terbiye seviyesi pek düşüktür. Hususiyle kömürün memleketimiz için hayatî bir madde olması, sanayimiz geliştikçe ve münakalât inkişaf ettikçe kömür istihsalâtının sür'atle arttırılmasındaki zaruretler Havzaya hususî bir ehemmiyet affedilmesine sebep olmaktadır. Bugün kömür memlekette İkinci Harpten beri hemen hemen tevzie tâbi tek madde haline gelmiştir. Filhakika istihsalle ihtiyaç arasında ara sıra gerginlikler husule gelmekte, kömürden tasarruf için çeşitli tedbirler üzerinde durulmaktadır. Kömür istihsalâtının arzu edilen şekilde gelişmemesinde şüphesiz ki iş gücünün de mühim rolü olmaktadır. Bir defa halen Havzada çalışan takriben 35-40 bin arasındaki işçinin % 70 i münavebelidir. Başka bir ifade ile asıl istihsal işlerinde çalışan işçi münavebeli olarak köylerden gelmekte ve Havzada bir, nihayet bir buçuk ay kaldıktan sonra tekrar köyüne avdet etmektedir. İşletmede devamlı ve müstakar bir işçi zümresinin ademi mevcudiyeti şüphe yokki talim ve terbiye işlerini güçleştirmekte

ve umumî maarif seviyesinin düşük kalmasında rol oynamaktadır. Havzada bu zaviyeden yaptığımız tetkikler maden amelesinin çok hallerde iş kazalarına yol açan sebepler üzerinde durup düşünmekten pek uzak olduğunu, muayyen bir para mikdarmı henüz köyünde iken kafasına yerleştirmiş olan bu işçi tipinin, fazla kazanmağa, ücret gelirini arttırmağa, daha müreffeh ve rahat şartlar dahilinde yaşamağa kıymet ve ehemmiyet atfetmediğini, bu muayyen para mikdarı elde edilir edilmez, derhal iş yerleriyle alâkasını keserek köyünün yolunu tuttuğunu göstermiştir. Diğer taraftan yaptığımız tetkikler Havzada bir çok işçilerin kuyularda, galeri ve lâğımlarda madenci fenerlerini söndürüp uykuya daldıklarını, şiddetli yasağa rağmen yanlarında kibrit ve sigara ile madene girdiklerini, hatta nadir de olsa bazen madenci lâmbasından sigaralarını yaktıklarını göstermiştir. Mamafih eskiye nisbetle bugün maden işçisinin umumî durumunda, kısmî dahi olsa, bir salâh husule gelmiştir. Bize söylendiğine göre, eskiden ocaktan çıkan işçi zorla yıkanmağa sevk edilmekte ve her yıkanan işçinin çıplak tenine bir soğuk damga basılmakta, işçi ancak zecri tedbirlerle dispansere sevk edilmekte ve hatta dispansere gidenlere ayrıca prim ödenmekte imiş. Havzada işletme idaresinin devamlı gayretleri neticesinde, yukarda da işaret ettiğimiz gibi, durum bir dereceye kadar dahi olsa düzelmiştir. Nitekim çalışmak üzere Havzaya gelen köylü tipi işçilerin kendi muhitlerinde fevkalâde basit bir hayat standardına mâlik olmaları, bunların mahdut ölçüler dahilinde dahi olsa iyi bakım neticesinde maden işi gibi pek ağır işlerde yıpranmadıklarını ve köylerine dönerken kilo almış bulduklarını göstermiştir.

Diğer taraftan prodüktivite ile boş zamanların değerlendirilmesi arasındaki yakın münasebeti göstermesi itibariyle Havzada yapılan bir tecrübe dikkate şayan neticeler vermiş, işçiye ara sıra verilen konserlerin verimlilik üzerinde tesirleri olduğu müşahede edilmiştir. Bu cümleden olmak üzere geçen yıl zarfında (1953) işçilere verilen bir kaç konserden sonra prodüktivitenin beher işçi başına bir kilo yükseldiği tesbit edilmiştir.

Bundan dolayıdır ki Havzada işçinin medenî ihtiyaçlarının arttırılması, umumî seviyenin yükseltilmesi, fazla miktarda istihlâke teşvik suretiyle fazla para kazanmağa zorlanması hususunda alınacak tedbirlerin kömür istihsalinin tezyidinde ehemmiyetli rolü olacağı kat'iyetle anlaşılmıştır.

Fakat bugün için «boş zamanların değerlendirilmesi» şeklinde formüllendirdiğimiz siyaset, plânlı ve maksatlı bir mahiyet arzet-

memekte, bu hususta ara sıra sarfedilen gayretler dağınık ve sistemsiz bir manzara göstermektedir. Mahallinde yaptığımız tetkikler hususiyle münavebeli işçilerin mühim bir kısmının okuyup yazmadan mahrum bulduklarını, ancak otuz yaşının altında bulunanlardan bir kısmının yeni harflere vakıf bulunduğunu, boş zamanların israf edildiğini, işçi kahvehanelerinde yevmî gazetelerin mevcut olmadığını, buna mukabil çoğu hiç bir fayda temin etmeyen, üstelik kafalarda bir takım batıl itikatların yerleşmesine yol açan kısmen uydurma dinî kitapların satıldığını göstermiştir. Bol bol rastlanan bu dinî broşürler arasında bilhassa Mızraklı İlmühal, Ahırzaman Peygamberleri, Kerbalânın İntikamı, Bin Bir Hadis, Müslümanın Din Kitabı, İslâm Dininin Esasları, Tanrı Buyrukları, Kur'an ve İslâm, Din dersleri, Necatülmümin, Mevlüt, Bekri Mustafa ve Hazreti Ali adlı risaleler zikre değer. Bizzat sendika idarecilerinin söylediklerine göre, takriben % 95 ini okuyup yazma bilmiyenlerin teşkil ettiği bu kütle işten çıktıktan sonra uyku zamanına kadar mevsimine göre, ya soba başında, yahut güneş karşısında pineklemekte ve tam mahasiyle melânkolik bir atmosfer içinde yaşamaktadır. Kumar nadirdir. Fakat kütlenin boş zamanlarında (uyku ve yemek zamanı da dahil takriben 15 saat) esaslı bir meşgalesi yoktur. Para harcamazlar, iş yerinden 15-20 dakika mesafedeki çarşıya inmezler, şehre gitmezler, umumiyetle çekingendirler, ücretlerini alırken imza etmesini bilmediklerinden mühür kullanırlar. Binaenaleyh yukarıda da işaret ettiğimiz gibi, sendika idarecileri işçilerin mümkün olduğu kadar bol para sarfetmelerini istemektedirler.

Diğer taraftan idarecilerin fikrine göre, sendika idare heyetleri gelip geçicidir. Binaenaleyh boş zamanların değerlendirilmesi hakkında bir plân yapılacak olursa, böyle bir plânı istikbalde maden işçileri sendikasını sevk ve idare edecek olan heyetler de tatbik etmek imkânını bulurlar.

İşte bu yoldaki temenni üzerine tarafımızdan «boş zamanların değerlendirilmesi ve işçilerin medenî ihtiyaçlarının teşvik ve tahriki» hususunda aşağıdaki kısımda yer almış olan bazı fikirler ve tavsiyeler derpiş edilmiştir. İlk safhada gerçekleştirilmesi düşünülen bu fikir ve tavsiyelerden sonra, ikinci ve müteakip safhalar için daha başka tavsiyeler üzerinde durulabilir. Bunların bazı plân ve program dahilinde tatbik edilmeleri temenniye şayandır.

V. Ereğli Kömür Havzası maden işçisinin serbest zamanlarının değerlendirilmeğe ve işçilerin medenî ihtiyaçlarının teşviki ve tahriki-ne ait fikirler ve tavsiyeler.

Bugün Havzada çalışan maden işçileri, dördüncü kısımda da temas ettiğimiz gibi, serbest zamanlarını her hangi ciddî ve faydalı bir işle uğraşmaksızın umumiyetle israf etmektedirler. Bundan dolayı işçinin, bizzat kendi menfaati icabı, serbest zamanlarını değerlendirmek hususunda uzun vadeli bazı tedbirlere baş vurulmasında fayda mülâhaza edilmiştir.

Asıl tedbirlere işaret etmeden önce prensip itibariyle alâkalıların dikkatini şu nokta üzerine çekmek gerektir ki, genç nesilleri yeniliklere sevketmenin çok daha kolay olduğu tecrübelerle sabit bulunmaktadır. Bundan dolayı serbest zamanların değerlendirilmesine matûf bütün çalışmaların önce genç maden işçileri üzerinde teksif edilmesi tavsiyeye şayandır. Mamafih bundan, yaşlı işçilerin serbest zamanlarının değerlendirilmesi işinin tamamen ihmal edilmesi gerektiği neticesi de çıkarılmamalıdır. Bu cümleden olmak üzere, sinema, tiyatro, monoloğ ve varyete gibi pasif eğlence imkân ve vasıtalarından yaşlı madencilerin de faydalandırılmaları muvaffak neticeler verebilir.

Bu suretle serbest zamanların kullanılmasında iki nev'i usulün birbirinden ayrı olarak tatbiki neticesine varılmaktadır :

1) Sinema, tiyatro, konser, monoloğ, spor vesaire gibi pasif, yani bizzat işçilerin tertip ve iştirak etmedikleri eğlence imkânları hazırlamak ve bu kabîl imkânlardan yaşlı maden işçilerini de faydalandırmak,

2) Aktif yani bizzat genç maden işçilerinin iştirakiyle hazırlanan eğlence, spor ve millî oyunlara şahsiyetin teşekkülünde büyük tesirleri olan konferans ve tekâmül kursları gibi fikir spor ve gösterilerinin tertiplenmesi, serbest zamanların kullanılmasında genç maden işçilerinin aktif bir şekilde oyun, eğlence ve fikrî müsabakalara iştirakleri, şayet bunlara iştirak edenlerin mükâfat, kupa, madalya vesaire gibi vasıtalarla takdir edildikleri ve muvaffakiyet halinde gurur okşayıcı tedbirler alındığı takdirde, çok daha faydalı ve muvaffak neticeler verebilir. Bu arada şu noktayı hatırdan çıkarmamak gerektir ki, serbest zamanların maksatlı ve gayeli bir şekilde tanziminde psikolojik unsurlar dikkate alınmadığı takdirde muvaffakiyet imkânları pek mahdut kalır. Bundan dolayı aşağıda tavsiye edilen tedbirlerin işçiyi bıktırıp usandırmadan büyük bir teyakuz ve ihtiyatla, basitten mürekkebe gitmek suretiyle, hülâsa psikolojik kaide ve esaslara dikkat ve riayet suretiyle ittihazı za-

rudür. Bu sahada birdenbire başlayacak kesif çalışmaların müsbet netice vermesi oldukça şüphelidir.

Şimdi serbest zamanların değerlendirilmesinde eski sanayi memleketlerinde ötedenberi tecrübe edilmiş olan bazı tedbir ve tertipler üzerinde durmak faydalı olacaktır :

1) *Oyun ve spor :*

a) Bu arada bedenî yorgunluğu icap ettirmiyen tavla, satranç vesaire gibi oyunlarla, boks ve güreş gibi ağır ve yorucu hareketlere dayanan oyunları birbirinden ayırmak icap eder,

b) Maden işçileri için fazla enerji sarfını icap ettirmiyen hafif sporlar (yüzme, tenis, futbol, basketbol, voleybol ve pinpon... gibi).

Gerek oyunların, gerek spor hareketlerinin tanzim ve tertibi hususunda işçi klüp ve cemiyetlerinin kurulması tavsiyeye değer. Şayet işletme idaresi bazı serbest oyun ve spor günleri tertibini ve bu günlerde muhtelif iş yerlerinde çalışan işçiler arasında müsabakalar yapılmasını imkân altına aldığı takdirde, serbest zamanlardan fazla faydalanmak imkânı hasıl olabilir. Bu kabîl oyun ve spor günleri, hususiyle mutlak pazar istirahatının mevcut olmadığı kömür havzası için büsbütün ehemmiyet arz etmektedir. Spor ve oyuna hasredilecek bu neviden günler olmaksızın işçileri çalışma saatlerinin dışında serbest zamanlarda spor ve oyunlarla büyük ölçüde alâkalandırmak oldukça müşkül görünmektedir. Oyun ve spor gösterileri için önce tecrübe kabilinden hre üç ayda bir, sonraları her ay boş bir gün ayırmak maksada elverişli olur. Bu takdirde gerek işletme, gerek alâkalı sendika şampiyonlara mükâfat tevzi ettikleri takdirde, işçiler arasında oyun ve spora karşı alâka tahrik edilmiş olur.

2) *Sair eğlenceler.*

a) Önce işçilere alâkalanacakları neviden film, tiyatro, konser ve temsil gibi eğlenceler tertiplemek,

b) Diğer taraftan bizzat işçilerin tertitledikleri «eğlence akşamları» yapmak maksada uygun düşer. Bu eğlencelerde halk musikisine geniş yer verilmelidir. Keza bu sahada da temayüz eden işçileri münasip şekilde mükâfatlandırmak faydalı olur. Mükâfatların masrafları işletme idaresiyle alâkalı sendika tarafından karşılanmalıdır. Bu suretle müsabıklar arasında bir nevi alâka ve heyecan uyandırılması mümkün olabilir.

3 — İşçilerin meslekî sahada tekâmül meselesi.

Serbest zamanların değerlendirilmesi işini tek taraflı olmaksızın kurtarmak maksadiyle işçilerin meslekî sahada tekâmül etmelerini temin eyleyecek imkânlar hazırlamak ve vermek zarureti vardır. Bu hususta aşağıdaki imkânlar bahismevzuu olabilir. Ancak bunların birbirini tamamlayıcı unsurlar olduklarını da hatırdan çıkarmamak lâzımdır.

a) Herkes tarafından kolayca anlaşılabilir konferanslar (mümkün olduğu nisbette resimli projeksiyonlu) bu hususta misal kabilinden memleketin veya sair milletlerin tarihi, muhtelif memleket parçalarının manzaraları ziraat bünyesi ve tarım usûlleri, nebatlar ve hayvanlar âlemi, keza muhtemel olarak başka memleketlerdeki maden ocaklarının umumî durumu ve maden işçilerinin hak ve vecibeleri ile madencilikte iş kazaları, sosyal sigortacılık, sosyal siyaset çalışmaları, maden sendikalarının hüviyet, mahiyet ve faaliyetleri zikredilebilir.

b) Maden işçisinin meslekî sahada ilerlemesini ve bilgisini genişletmesini mümkün kılacak tekâmül kursları.

Bu hususta meslekte ilerletici mahiyette belli başlı madencilik ve ziraat sahaları hatıra gelebilir. Bilfarz tarlanın hazırlanması ve hayvan yetiştirme hususlarında mahallî şartları ve imkânları da dikkate alan ileri metodlar yine projeksiyonlarla öğretilir. Bunun dışında okuyup yazma bilmiyenlerle bu sahada geri kalmış olan işçilere mahsus okuyup yazma ve haberleşme kursları tertibi çok faydalı olur. Sonraları elit bir zümre ve tahsisen sendika idarecileri, işçi mümessilleri ve vasıflı işçiler için lisan kursları da tertiblenebilir.

Kurslarda öğretmenlik yapacaklar, tercihan İşletme mühendisleri, vilâyetin ilkokul hocaları arasından seçilebilir. Bu münasebetle şu noktaya işaret etmek zarurî görülmektedir.

Kültürel yetiştirme sahasındaki çalışmaların sıklet merkezini okuyup yazma öğretmek teşkil etmelidir. Bugünkü durum karşısında bu sahada kesif bir çalışma olmadan, teklif ve tavsiye edilen diğer tedbirlerin tatbikine imkân yoktur. Havzada münavebeli işçilerin umum işçinin mühim bir kısmını teşkil etmesi bazı hususta müşkül doğurabilirse de, sistemli ve plânlı bir çalışma neticesinde bu müşküllerin de bertaraf edilmesi mümkündür.

2— Kitaplıklar ve okuma salonları.

Okuma salonlarından işçinin istifade edebilmesi için bol miktarda ilkokul, orta okul kitaplarıyla, bol resimli öğretici eserler ve resimli mecmualar yer almalıdır. Bu arada yevmî gazeteler de ihmal olunmamalıdır.

a) Tercüme faaliyetleri.

Diğer taraftan alâkalı sendikanın, muhtelif memleketlerde madencilğe, maden işçilerinin yaşama tarzına, Maden İşçileri Sendikasının faaliyetlerine dair küçük kitaplar tercüme ve neşretmesi çok faydalı olur. Boş zamanların faydalı şekilde kullanılması ve meslekte ilerletici, bilgiyi genişletici hususlara hasredilmesi için bir çok vasıtalara ihtiyaç olduğu aşikârdır. Bu vasıtaların başında işçiler için mükemmel ışık tertibatını havi bir klüp binası, başka bir ifade ile «işçi evi» ne ihtiyaç vardır. Bu «işçi evi» nde büyük bir salonun tiyatro, sosyal ve kültürel filmler, konser, halk dansları vesaireye tahsisi icap eder. Ayrıca bu salonun periyodik konferanslar için de kullanılması mümkündür. Adı geçen «işçi evi» ayrıca okuma, oyun ve spor salonlarını ihtiva etmeli ve tekâmül kursları için de elverişli dershaneleri muhtevi bulunmalıdır. Ayrıca banyo ve duş tertibatı da düşünülebilir. Diğer taraftan büyük bir ihtiyat ve teyakuzla yerine getirilecek bütün bu tavsiyelerden ancak uzun vadeli olarak muvaffak neticeler alınabileceğini, bugünden yarma bir neticenin bahis mevzuu olamayacağını gözden uzak bulundurmamak lâzımdır. Uzun vadeli neticeler de ancak işçilerle bu kültürel tesisler arasında derunî bir rabıta kurulması, işçinin bütün tedbir ve tertiplere kıymet atfetmesi emniyet altına alınabildiği takdirde mümkün olabilir. Mevzubahis ettiğimiz kültür tesis ve tedbirleri sahasında elde edilecek büyük, küçük her muvaffakiyetin, işçi produktivitesi ve randıman tezayüdü şeklinde tezahür edeceği, iş kazaları ve devamsızlıkları azaltacağı muhakkak ve aşikârdır.

Böyle bir neticenin ise gerek maden işletmesinin, gerek reel ücret tezayütleri şeklinde maden işçisinin hayır ve menfaatine olduğu her türlü münakaşadan varestedir.